

Agnieszka Alińska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
e-mail: aalin@sgh.waw.pl

INSTYTUCJE MIKROFINANSOWE NA RYNKU USŁUG FINANSOWYCH*

MICROFINANCE INSTITUTIONS ON THE FINANCIAL SERVICES MARKET

DOI: 10.15611/pn.2017.478.02
JEL Classification: G21, G23

Streszczenie: Rozwój rynku usług alternatywnych stanowi uzupełnienie dotychczasowej oferty produktowo-usługowej banków i przyczynia się do wprowadzania na rynku usług finansowych zupełnie nowych typów i rodzajów usług dostarczanych przez podmioty spoza klasycznego sektora bankowego. Jednym z takich alternatywnych sektorów dostarczających usług finansowych są mikrofinanse. Analiza doświadczeń międzynarodowych i ocena wpływu sektora mikrofinansowego na funkcjonowanie oraz wewnętrzną organizację systemu finansowego, ekonomicznego i społecznego kraju wskazuje, iż występują liczne przykłady działalności instytucji, które mogą być kwalifikowane do kategorii instytucji mikrofinansowych, a usługi przez nie dostarczane cieszą się coraz większą popularnością i uznaniem. Celem niniejszej publikacji jest zaprezentowanie istoty i znaczenia mikrofinansów na rynku usług finansowych poprzez identyfikację podstawowych rodzajów usług i kanałów ich dystrybucji.

Słowa kluczowe: mikrofinanse, usługi finansowe.

Summary: The development of alternative service market is a supplement to the existing products and services offer of banks and influences the implementation of completely new types and categories of services provided by players aside the classical banking sector. One of that alternative sectors providing financial services is microfinance. The analysis of international experience and the assessment of the microfinance sector impact on functioning and internal organization of the financial, economic and social system of the country indicates, that there are numerous examples of activities of institutions, that may be eligible for the category of microfinance institutions and the services supplied by them become more and more popular and are appreciated. The purpose of this publication is to present the nature and significance of the microfinance on the market of financial services through the identification of the main types of services and their channels of distribution.

Keywords: microfinance, financial services.

* Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS4/03610.

1. Wstęp

Rozwój rynku usług finansowych i utrzymanie jego stabilności stało się w ostatnich latach niezwykle istotnym wyzwaniem i elementem licznych działań, debat oraz różnorodnych inicjatyw, podejmowanych zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym. Ich celem było przede wszystkim ograniczenie skutków kryzysu finansowego i gospodarczego w ujęciu krajowym, europejskim i globalnym i powrót na ścieżkę zrównoważonego długoterminowego rozwoju społeczno-gospodarczego. Sprawne, efektywne i skuteczne funkcjonowanie systemu finansowego wymaga dostosowywania się do nowych okoliczności, wymogów otoczenia zewnętrznego oraz potrzeb i preferencji klientów. Dlatego m.in. obserwujemy rozwój alternatywnych form usług finansowych, które stanowią uzupełnienie dotychczasowej oferty produktowo-usługowej banków, lub też pojawiają się na rynku zupełnie nowe typy, rodzaje usług dostarczanych przez podmioty spoza klasycznego sektora bankowego. Jednym z takich alternatywnych sektorów dostarczających usług finansowych są mikrofinanse.

Analiza doświadczeń międzynarodowych i ocena wpływu sektora mikrofinansowego na funkcjonowanie oraz wewnętrzną organizację systemu finansowego, ekonomicznego i społecznego kraju wskazuje, iż w Polsce występują liczne przykłady działalności instytucji, które mogą być zaliczone do kategorii instytucji mikrofinansowych. Jednak ich identyfikacja i ocena działalności jest mocno ograniczona – przede wszystkim ze względu na brak dostępu do zweryfikowanych danych obrazujących skalę i zakres prowadzonej działalności. Różnorodne przykłady aktywności i uzyskiwane efekty świadczą o potrzebie ich funkcjonowania na rynku usług finansowych, a pozytywnych przesłanek w zakresie uzyskiwanych efektów poszukiwać należy nie tylko w sektorze finansowym, ale także w sferze zjawisk społecznych i gospodarczych. Wyniki badań wskazują także na wzrost roli i znaczenia mikrofinansów w utrzymaniu stabilności systemu finansowego. Niestety, w przypadku Polski nie został oficjalnie zidentyfikowany sektor mikrofinansów i nie została opracowana i przyjęta definicja tego sektora oraz instytucji/podmiotów wchodzących w jego skład. Nie ma także ogólnokrajowej strategii rozwoju tego sektora usług finansowych i wykorzystania potencjału tego sektora, jak również brak jest zweryfikowanych, ogólnosektorowych i indywidualnych danych statystycznych dotyczących efektów ich działalności, stąd trudności w jednoznacznej ocenie efektów działalności tych podmiotów, zdefiniowaniu ich roli na rynku usług finansowych i udziału w kształtowaniu procesów gospodarczych w ujęciu lokalnym i regionalnym.

Celem niniejszej publikacji jest zaprezentowanie istoty i znaczenia mikrofinansów na rynku usług finansowych poprzez identyfikację podstawowych rodzajów usług i kanałów ich dystrybucji. Opracowane dane statystyczne i informacje źródłowe o charakterze ogólnoeuropejskim i międzynarodowym stanowią wkład w identyfikację, rozwój i poprawę efektów funkcjonowania instytucji mikrofinansowych w Polsce.

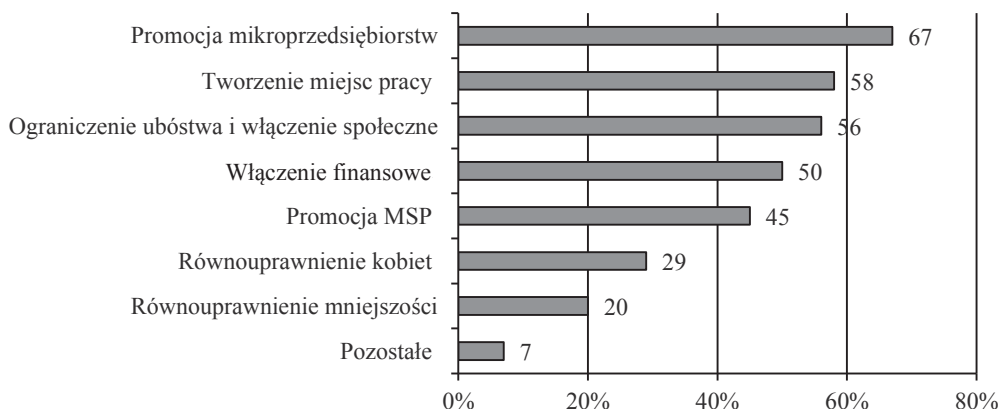
2. Istota i klasyfikacje instytucji mikrofinansowych

Mikrofinanse są zjawiskiem stosunkowo nowym, słabo zbadanym, i kojarzą się przede wszystkim z mikrouslugami i wykluczeniem finansowym. Dynamiczny rozwój mikrofinansów datowany jest do początku lat 70. ubiegłego wieku, kiedy Muhammad Yunus [2004] wdrożył pomysł udzielania mikrokredytów na wiejskich terenach Bangladeszu. Za swoje przedsięwzięcie na rzecz stworzenia warunków do ekonomicznego i społecznego rozwoju od podstaw został uhonorowany w 2006 r. Pokojową Nagrodą Nobla.

Mimo że pierwsze instytucje mikrofinansowe powstały w krajach najuboższych, to idea tworzenia tego typu instytucji rozwinęła się także w wielu krajach wysoko-rozwinętych, w tym w Europie. Najistotniejszym elementem wyróżniającym mikrofinanse jest ich dualny charakter. Są to podmioty, które z jednej strony prowadzą działalność w zakresie pośrednictwa finansowego, stanowiąc element krajowych systemów finansowych [Reed 2011], a z drugiej strony odgrywają istotną rolę w realizacji określonych funkcji i celów społecznych, takich jak: ograniczanie biedy i ubóstwa, skali wykluczenia społecznego i finansowego, rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji kobiet na rynku pracy. Według Consultative Group to Assist the Poor [CGAP 2004] mikrofinanse to usługi finansowe kierowane przede wszystkim do osób o niskich dochodach, osób najmniej zamożnych, biednych, wykluczonych finansowo i niekorzystających z tradycyjnych usług finansowych. Zgodnie z definicją ONZ [2004] mikrofinanse to instrumenty finansowe z kategorii mikrokredytowania¹ (mikropożyczek) oraz różnych form gromadzenia oszczędności, usług z zakresu ubezpieczeń, systemy transferu pieniędzy (przekazów pieniężnych) i innych produktów skierowane przede wszystkim do klientów najmniej zamożnych. Termin mikrofinanse ewoluuje [Gloukoviezoff 2016, s. 9] i w zależności od potrzeb klientów w danym kraju obejmuje szeroką gamę produktów finansowych, np. leasing, usługi inwestycyjne, a także usługi edukacyjne, szkoleniowe, doradcze. Coraz większe znaczenie w ofercie mikrofinansów odgrywają usługi z zakresu finansowania ochrony zdrowia czy świadczenia usług w formie cyfrowej (*digital finance*).

Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w formie ankiety skierowanej do reprezentatywnej grupy instytucji mikrofinansowych [Bendig i in. 2014], podstawową deklarowaną przez instytucje mikrofinansowe misją jest wspieranie mikroprzedsiębiorstw, tworzenie miejsc pracy oraz włączenie finansowe i społeczne, a także ograniczenie ubóstwa.

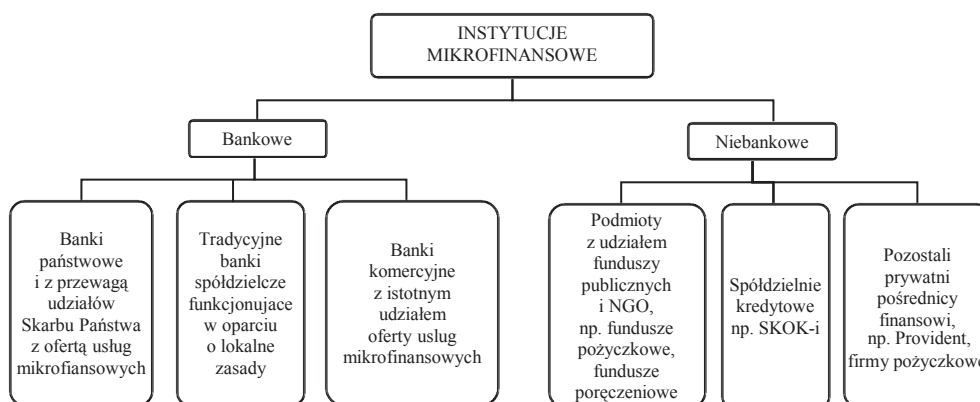
¹ Mikrokredyt zdefiniowany został jako pożyczka o wartości poniżej 25 000 EUR, skierowana przede wszystkim do przedsiębiorców (zwłaszcza mikro), podmiotów społecznych oraz osób fizycznych rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej. W pozaeuropejskich krajach nisko-rozwinętych podstawowym produktem mikrofinansów są pożyczki o wartości od kilku do kilkunastu USD skierowane przede wszystkim dla najuboższych osób, czyli tych, których dzienne dochody wynoszą poniżej 1,9 USD.

Rys. 1. Podstawowe misje działalności instytucji mikrofinansowych w krajach UE (% odpowiedzi)

Źródło: [Bendig i in. 2014, s. 37].

W literaturze przedmiotu istnieje wiele różnorodnych klasyfikacji instytucji mikrofinansowych i typów (rodzajów) instytucji stanowiących elementy składowe tego sektora. W ujęciu globalnym najczęściej dokonuje się podziału instytucji mikrofinansowych na dwie podstawowe kategorie: bankowe i niebankowe [Alińska 2008, s. 241]. Ze względu na specyfikę i zakres oferty produktowo-usługowej w Unii Europejskiej w dostarczaniu usług mikrofinansowych przeważają niebankowe instytucje pośrednictwa finansowego.

Rys. 2. Typy instytucji mikrofinansowych

Źródło: [Alińska 2008, s. 241].

Wśród instytucji mikrofinansowych wyróżnić można następujące kategorie w zależności od formy własnościowej:

- Rządowe instytucje mikrofinansowe – posiadane przez rząd, np. instytucje finansowe publiczne, publiczne banki rozwoju.

- Instytucje będące własnością członków – całościowo posiadane przez członków, np. unie kredytowe, banki spółdzielcze.
- Instytucje pozarządowe świadczące usługi mikrofinansowe – organizacje, które zostały stworzone nie dla zysku (non profit). Świadczą usługi kredytowe. Przykładami takich organizacji są stowarzyszenia i fundacje.
- Banki, działające na zasadach komercyjnych, ale w ich ofercie przeważają usługi i produkty mikrofinansowe. Tego typu banki nazywane są *greenfield banks*, co oznacza nowe instytucje bankowe, których głównym celem jest dostarczanie usług mikrofinansowych.

Inne ujęcie mikrofinansów polega na zastosowaniu klasyfikacji z uwzględnieniem form działalności opartej na programach, które instytucje mikrofinansowe realizują w gospodarce. Ogólnie można je podzielić na [Mikrofinanse... 2002, s. 7]:

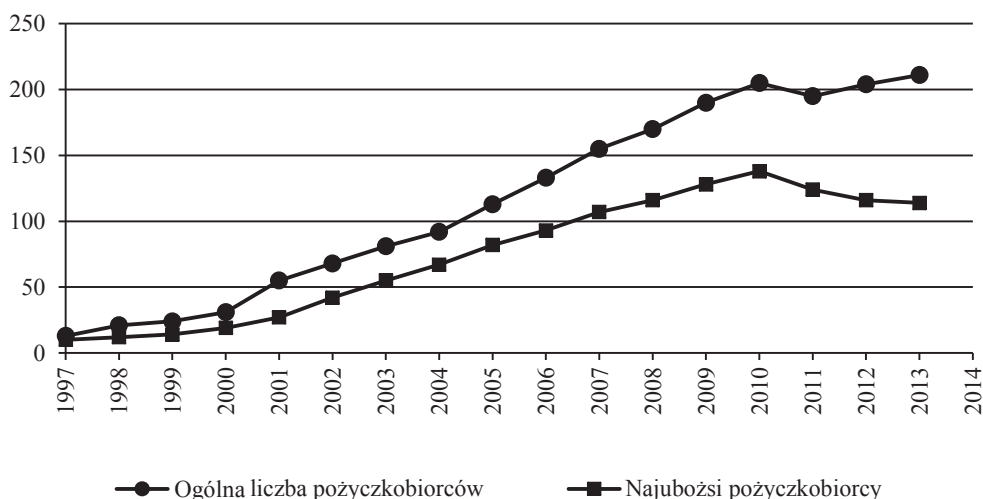
- Programy ograniczające poziom ubóstwa i biedy poprzez stworzenie stałych źródeł dochodu dla klientów instytucji mikrofinansowych.
- Programy wspierające powstawanie mikroprzedsiębiorstw i promujące samozatrudnienie i ograniczanie bezrobocia.
- Programy wspierające rozwój i wsparcie mikroprzedsiębiorstw we wstępnych fazach ich rozwoju.

Inne ujęcie wewnętrznej organizacji i klasyfikacji sektora mikrofinansowego przygotowała organizacja CGAP [2004], która podzieliła instytucje mikrofinansowe na trzy zasadnicze kategorie: formalne, *quasi*-formalne, nieformalne.

Identyfikacja, klasyfikacja i ocena działalności instytucji mikrofinansowych jest dość złożona, niejednoznaczna i trudna do przeprowadzenia ze względu na różnorodność instytucji możliwych do zakwalifikowania do tej kategorii, brak jednoznacznej definicji i ograniczony dostęp do danych obrazujących skalę prowadzonej działalności. Jednym z elementów wyróżniających instytucje mikrofinansowe (zwłaszcza w krajach najuboższych) są pożyczki grupowe. Stanowią one rozwiązanie, które pozwala na ograniczenie problemu negatywnej selekcji, co w praktyce polega na braku możliwości odróżnienia przez pożyczkodawców pożyczkobiorców ryzykownych od tych godnych zaufania. Taki problem wynikać może chociażby z ograniczonego zakresu informacji o kliencie i możliwości ograniczenia kosztów. Dodatkowo dochodzą koszty otrzymania informacji na temat potencjalnego klienta, co zawyża cenę pożyczki. W większości krajów instytucje mikrofinansowe ze względu na niewielką wartość posiadanych aktywów i lokalny charakter nie podlegają pod publiczny nadzór finansowy, nie są zobligowane do szczegółowego przygotowywania i upubliczniania danych finansowo-ekonomicznych oraz przedstawiania efektów swojej działalności. Dlatego większość prezentowanych danych statystycznych obrazujących skalę działalności instytucji mikrofinansowych (zwłaszcza instytucji niebankowych) ma charakter niepełny, szacunkowy i pozyskany najczęściej w formie badań ankietowych.

3. Skala i zakres usług mikrofinansowych na świecie

Usługi finansowe dostarczane przez instytucje mikrofinansowe kierowane są do określonych grup i kategorii klientów. Dane w ujęciu ogólnoświatowym zaprezentowane w *State of the Microcredit Summit Campaign Report* [2015] wskazują, że systematycznie wzrasta liczba klientów instytucji mikrofinansowych pozyskujących mikropożyczki. Tę grupę klientów stanowią osoby żyjące w skrajnym ubóstwie (dochody poniżej 1,9 USD dziennie). W 2013 r. udział pożyczkobiorców żyjących w skrajnym ubóstwie w ogólnej liczbie klientów instytucji mikrofinansowych wyniósł 54%.

Rys. 3. Liczba pożyczkobiorców w instytucjach mikrofinansowych na świecie (w mln sztuk)

Źródło: [*State of the Microcredit Summit Campaign Report* 2015].

Globalny kryzys finansowy wywarł wpływ także na funkcjonowanie instytucji mikrofinansowych. W latach 2003-2007 ogólna dynamika wzrostu liczby korzystających z pożyczek mikrofinansowych wynosiła 13,9% i była niewiele niższa niż dynamika wzrostu liczby pożyczkobiorców najuboższych – 14,2%. W latach 2009-2013 sytuacja znacznie się odmieniła i wzrost ogólnej liczby pożyczkobiorców wyniósł tylko 1,5%, a wśród najuboższych pożyczkobiorców odnotowano spadek (–3,0%). Największy spadek odnotowano w Europie Wschodniej i Azji Centralnej (–15,9%).

W wielu krajach Unii Europejskiej również z sukcesem funkcjonują instytucje mikrofinansowe. W latach 2003-2013 obserwujemy wzrost zarówno liczby udzielanych mikropożyczek, jak i ich wartości.

Tabela 1. Roczna stopa wzrostu liczby pożyczkobiorców wśród instytucji mikrofinansowych (w %)

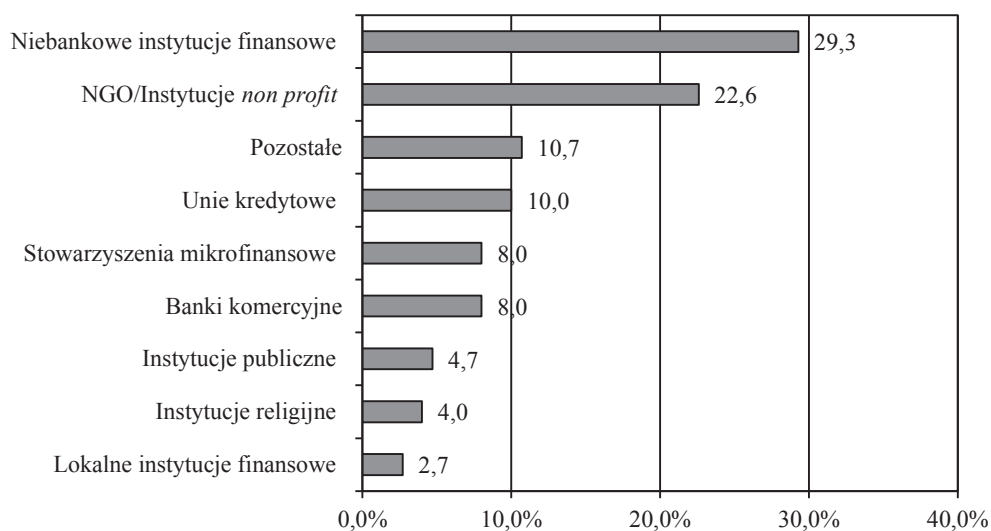
Region	2003-2007		2009-2013	
	ogólnie	najubożsi	ogólnie	najubożsi
Azja i kraje regionu Pacyfiku	12,6	14,6	0,5	-3,6
Afryka Subsaharyjska	7,4	6,2	8,5	6,9
Kraje Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki	98,9	84,0	3,0	-3,5
Ameryka Łacińska i Karaiby	25,3	14,5	7,3	-0,6
Europa Wschodnia i Azja Centralna	97,2	30,5	-2,0	-15,9
RAZEM	13,9	14,2	1,5	-3,0

Źródło: [State of the microcredit summit campaign report 2015].

Tabela 2. Liczba i wartość mikropożyczek udzielonych w badanych instytucjach mikrofinansowych w krajach UE

Lata	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba mikropożyczek (w tys. sztuk)	27,0	35,5	42,7	90,6	84,5	178,5	204,0	324,4	387,8
Wartość mikropożyczek (w mln EUR)	210	295	394	802	828	779	1074	1303	1528

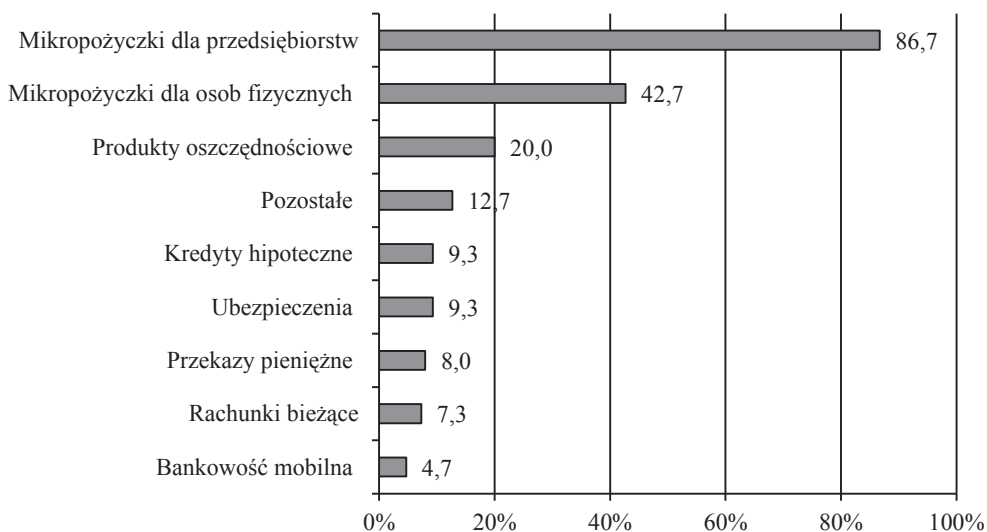
Źródło: [Bendig i in. 2014, s. 19].

Rys. 4. Kanały dystrybucji usług mikrofinansowych w krajach UE (% odpowiedzi ankietowych)

Źródło: [Bendig i in. 2014, s. 28].

Rozwój instytucji mikrofinansowych dokonuje się poprzez dostarczanie różnorodnych typów usług finansowych, które tworzą ofertę produktów finansowych. Są one dystrybuowane przede wszystkim przez niebankowe instytucje finansowe. Model biznesowy instytucji mikrofinansowych, zwłaszcza funkcjonujących w Europie, opiera się na pakietowaniu różnych usług finansowych w ramach jednej oferty lub łączeniu ich z usługami niefinansowymi. Taka strategia działania wynika m.in. z chęci ograniczenia liczby podmiotów, które nie są samowystarczalne pod względem finansowym.

Według raportu przygotowanego przez European Microfinance Network instytucje mikrofinansowe, objęte badaniem w 24 krajach UE, udzieliły w 2013 r. łącznie 387 812 mikropożyczek o wartości 1,53 bln EUR, w tym 79% przeznaczonych na cele biznesowe dla przedsiębiorstw [Bendig i in. 2014]. Dynamika wzrostu liczby pożyczek udzielonych w latach 2010-2013 wynosiła średnio rocznie 65,3%, a wartość udzielonych pożyczek wzrastała średnio rocznie o ok. 72,4%. Wśród państw europejskich największy udział w ogólnej wartości udzielonych pożyczek miały: Hiszpania (20,1%), Francja (18,1%) i Polska (12,9%). Wyniki innych badań wskazują na wysoki potencjalny popyt na mikropożyczki w krajach UE [Unterberg i in. 2014, s. 9].

Rys. 5. Produkty oferowane przez instytucje mikrofinansowe w krajach UE (% odpowiedzi)

Źródło: [Bendig i in. 2014, s. 35].

W krajach Unii Europejskiej podstawowym instrumentem finansowym w mikrofinansach jest mikrokredyt (mikropożyczka). W Unii Europejskiej mikrokredyt zdefiniowany został jako pożyczka o wartości poniżej 25 tys. EUR, skierowana przede wszystkim do przedsiębiorców (w szczególności mikro), podmiotów spo-

lecznych oraz osób fizycznych rozpoczynających działalność gospodarczą². Według raportu przygotowanego przez European Microfinance Network [Bendig i in. 2014] 86,7% instytucji mikrofinansowych oferuje pożyczki dla biznesu, a w dalszej kolejności pożyczki dla osób fizycznych (42,7%). Instytucje mikrofinansowe objęte badaniem z 24 krajach UE udzieliły łącznie 387 812 mikropożyczek o łącznej objętości 1,53 bln EUR.

4. Ograniczenia i impulsy do rozwoju mikrofinansów

Instytucje mikrofinansowe stymulują rozwój jednostki, pozwalając jej osiągnąć na tyle dobrą kondycję finansową, by w przyszłości skorzystać z tradycyjnych usług finansowych. W ujęciu finansowym [Vigano i in. 2004, s. 4] mikrofinanse obejmują promocję i rozpowszechnienie form pośrednictwa finansowego skierowanego do klientów niedostatecznie ubankowionych³, którzy nie mogą być obsługiwani tradycyjnymi metodami i kanałami dostarczania usług finansowych ze względu na swój rozmiar, poziom dochodu lub brak edukacji finansowej. Takie zdefiniowanie mikrofinansów wynika z roli, jaką odgrywają instytucje mikrofinansowe w systemie gospodarczym kraju, i celów, które powinny realizować. Można sklasyfikować je w trzech zasadniczych aspektach: finansowych, społecznych i edukacyjnych. Instytucje mikrofinansowe bardzo często są pierwszą instytucją finansową, z którą ludzie mają styczność. Często pełnią funkcję przygotowawczą dla tych, którzy jeszcze nie mieli możliwości lub okazji skorzystać z usług finansowych, jak również uzupełniającą działalność banków i innych instytucji finansowych.

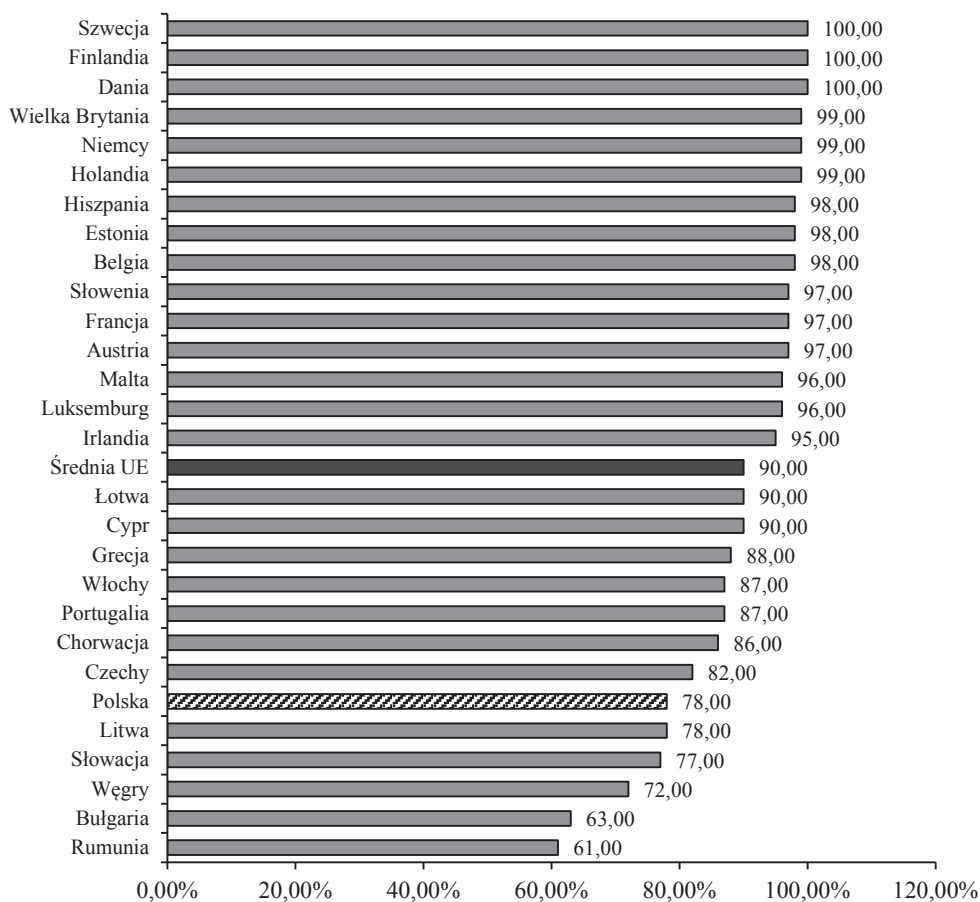
Wpływ instytucji mikrofinansowych na rozwój społeczno-gospodarczy jest trudny do jednoznacznego pomiaru, jednak istnieje wiele czynników makroekonomicznych, dzięki którym można zaprezentować pozytywne efekty działalności tych instytucji zarówno w zakresie usług finansowych, jak i realizacji celów społecznych. Między innymi przyczyniają się do wyjścia ze skrajnego ubóstwa i głodu, stwarzają możliwość odkładania oszczędności, lepszej, bardziej efektywnej konsumpcji, większego dostępu do edukacji, wreszcie pomocy osobom wykluczonym społecznie i finansowo, a także stwarzają dogodne warunki do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Rozwój instytucji mikrofinansowych determinowany jest wieloma czynnikami i uwarunkowaniami. Jedną z podstawowych jest skala zapotrzebowania na usługi świadczone przez tego typu instytucje. Szczególną kategorię klientów instytucji mikrofinansowych stanowią osoby fizyczne rozpoczynające prowadzenie działalności gospodarczej, które mają utrudniony dostęp do standardowych (klasycznych) usług

² W innych państwach pozaeuropejskich podstawowym produktem mikrofinansów są pożyczki o wartości od kilku do kilkunastu USD, skierowane przede wszystkim do najuboższych osób, czyli tych, których dzienne dochody wynoszą poniżej 1,9 USD.

³ Pojęcie ubankowienia społeczeństwa jest bardzo szerokie, jednak najczęściej obejmuje kategorie osób korzystających z podstawowych usług bankowych.

finansowych. Najczęściej nie posiadają one odpowiednio udokumentowanej historii kredytowej, wymaganych zabezpieczeń czy charakteryzują się zbyt dużym ryzykiem. Oferta usług mikrofinansowych skierowana jest także do osób fizycznych zaliczanych do kategorii „niebankowionych”, czyli nieposiadających podstawowego rachunku bankowego, a tym samym o ograniczonym dostępie do tradycyjnych źródeł pozyskiwania kapitału [Kraemer-Eis, Conforti 2009, s. 10]. Z badania przeprowadzonego przez Narodowy Bank Polski [Kozłiński 2013] wynika, że 77% dorosłych Polaków posiada konto osobiste lub rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy. Pozostałe 23% nie korzysta z podstawowych usług bankowych. Z danych zaprezentowanych na poziomie UE wynika, że należymy do krajów UE, w których poziom ubankowienia pozostaje na niższym poziomie, co oznacza duże wyzwania dla sektora mikrofinansów w naszym kraju.

Rys. 6. Odsetek osób powyżej 15 lat w krajach UE, które posiadają rachunki bankowe (2014 r.)

Źródło: [Demirguc-Kunt i in. 2015, s. 88].

Dynamiczny rozwój instytucji zaliczanych do kategorii mikrofinansów, uwzględnianie ich różnorodności oraz oceny efektów działalności nie są możliwe bez odpowiedniego wsparcia ze strony instytucji publicznych. W 2009 r. Parlament Europejski wydał rezolucję zawierającą zalecenia w sprawie wdrażania działań wspierających rozwój instytucji mikropożyczkowych w Europie [Rezolucja Parlamentu Europejskiego 2009]. Oprócz rezolucji na poziomie UE wdrażane są także różnego rodzaju inicjatywy publiczne, społeczne i prywatne służące rozwojowi instytucji mikrofinansowych. Jedną z nich był program JASMINE (*Joint Action to Support Microfinance Institutions in Europe*), który został stworzony przez Komisję Europejską, Europejski Bank Inwestycyjny oraz Europejski Fundusz Inwestycyjny [http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/special-support-instruments/jasmine/#2]. Celem tego programu była chęć zwiększenia zasięgu i stworzenie oferty usług wszelkiego rodzaju instytucji mikrofinansowych oraz pomoc w ich rozwoju, aby mogły stać się rentownymi i efektywnymi podmiotami na rynku usług finansowych.

Kolejnym przykładem inicjatywy promującej mikrofinanse jest Europejski Instrument Mikrofinansowy Progress (*The European Progress Microfinance Facility for Employment and Social Inclusion*) ustanowiony w 2010 r. Jego celem było m.in. zwiększenie dostępności mikrokredytów przeznaczonych na zakładanie lub rozwijanie działalności małych firm. Instrument Progress nie jest adresowany bezpośrednio do przedsiębiorców, umożliwia natomiast podmiotom udzielającym mikrokredytów w krajach UE zwiększenie oferty pożyczek. Cele te realizowane są poprzez:

- wystawianie gwarancji podmiotom udzielającym mikrokredytów poprzez przejęcie części ryzyka możliwych wystąpienia strat;
- udostępnianie funduszy zwiększających środki przeznaczone na mikrokredyty (w formie pożyczek i zaangażowania kapitałowego); instrumenty kapitałowe to przede wszystkim pożyczki uprzywilejowane, pożyczki podporządkowane, pożyczki na zasadzie podziału ryzyka oraz udziały kapitałowe kierowane do pośredników finansowych w celu utrzymania ich płynności, jak i stanowiące bazę kapitałową do udzielania mikrokredytów.

Budżet programu Progress na lata 2010-2013 wynosił 203 mln euro [Fila 2013]. W kolejnej perspektywie finansowej UE 2014-2020 Progress stanowi jedną z osi Programu na Rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (*Employment and Social Innovation, EaSI*), którego ogólny budżet na ten okres zaplanowano na poziomie 919,5 mln euro, z czego ok. 21% przeznaczono rzecz rozwoju mikrofinansowania [Programy Ramowe... 2014, s. 15].

5. Zakończenie

Instytucje mikrofinansowe są obecne na rynku usług finansowych nie tylko w krajach najuboższych o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, ale także w krajach wysokorozwiniętych, w tym w Europie. Istotne jest, aby w ramach szeroko pojętych prac wzmacniających podstawy rozwoju społeczno-ekonomiczne-

go w kraju podjąć starania w celu opracowania, przyjęcia i wdrożenia polityki mikrofinansowego rozwoju, opartego na wykorzystaniu potencjału i możliwości aktywizacji instytucji z sektora mikrofinansowego. G. Pes i P. Porretta [2016] zwracają uwagę, iż pomimo wzrostu znaczenia kategorii mikrofinansów na poziomie UE oraz wzrostu ich roli w procesie inkluzji społecznej i finansowej, identyfikacja, kategoryzacja i charakterystyka nowych segmentów systemu finansowego stanowić powinny wyzwanie w zakresie rozwoju rynku finansowego zarówno dla podmiotów finansowych, jak i dla władz publicznych. Dla każdego z tych podmiotów powinien odegrać na rynku odrębną, ale istotną rolę.

Sektor mikrofinansów i ocena jego znaczenia rynkowego oraz pozycji rynkowej jest bardzo dobrym przykładem zmian, z jakimi mamy do czynienia w systemie finansowym. Pojawianie się nowych uczestników rynku to przykład zmian w strukturze systemu finansowego i nowe elementy jego zrównoważonego rozwoju. Ostatecznie o skali, dynamice oraz zakresie zmian instytucjonalnych decydować będzie wiele uwarunkowań: prawnych, ekonomicznych, finansowych, podatkowych, politycznych, a także promocyjnych i informacyjnych.

Literatura

- Alińska A., 2008, *Instytucje mikrofinansowe w lokalnym rozwoju społeczno-gospodarczym*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Bendig M., Unterberg M., Sarpong B., 2014, *Overview of the Microcredit Sector in the European Union 2012-2013*, European Microfinance Network, September.
- CGAP, 2004, *What is microfinance? Consultative Group to Assist the Poor*, <http://www.microfinance-gateway.org/what-is-microfinance>, ONZ, http://www.unic.un.org.pl/rok_mikrokredytu/mikrokredyty_mikrofinanse.php, Warszawa, listopad 2004 (6.03.2016).
- Demircuc-Kunt A., Klapper L., Singer D., Van Oudheusden P., 2015, *The Global Findex Database 2014*, World Bank Group, Policy Research Working Paper, no. 7255.
- Fila J., 2013, *Instytucjonalno-instrumentalne aspekty mikrofinansów na przykładzie mikrofinansowania Progress*, Zarządzanie i Finanse, s. 96-107.
- Gloukoviezoff G., 2016, *Evaluating the impact of European microfinance*, European Investment Fund Research & Market Analysis, Working Paper, no. 033. http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/special-support-instruments/jasmine/#2 (15.10.2014).
- Koźliński W., 2013, *Zwyczajne płatnicze Polaków*, Narodowy Bank Polski, Departament Sytemu płatniczego, Warszawa.
- Kraemer-Eis H., Conforti A., 2009, *Microfinance in Europe. A Market Overview*, EIF Research & Market Analysis, Working Paper, no. 001.
- Mikrofinanse w Polsce*, 2002, Fundacja Centrum Organizacji Pożyczkowych, Warszawa.
- ONZ, 2004, http://www.unic.un.org.pl/rok_mikrokredytu/mikrokredyty_mikrofinanse.php, Warszawa, listopad 2004 (16.11.2016).
- Pes G., Porretta P., 2016, *Microfinance, EU Structural Funds and Capacity Building for Managing Authorities*, Palgrave Studies in Impact Finance.
- Programy Ramowe Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014-2020*, 2014, Enterprise Europe Network, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, PARP, Warszawa.

- Programy Ramowe Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014-2020*, Enterprise Europe Network, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, PARP, Warszawa, s. 25.
- Reed L.R., 2011, *State of the Microcredit Summit Campaign Report 2011*, MSC (Microcredit Summit Campaign), Washington DC.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 24 marca 2009 r. zawierająca zalecenia dla Komisji w sprawie „Europejskiej inicjatywy na rzecz rozwoju mikrokredytów dla wsparcia wzrostu gospodarczego i zatrudnienia”, OJ 2010/C 117 E/14.
- State of the Microcredit Summit Campaign Report*, 2015, <https://stateofthecampaign.org/read-the-full-2015-report> (10.11.2017).
- Unterberg M., Bendig M., Sarpong B., 2014, *Study on imperfections in the area of microfinance and options how to address them through an EU financial instrument*, European Commission, Brussel.
- Vigano L., Bonomo L., Vitali P., 2004, *Microfinance in Europe*, Giordano Dell’Amore Foundation, Working Paper.
- Yunus, 2004, <http://www.yunus.pl/index.php/pl/yunus/pokojowa-nagroda-nobla.html> (10.11.2017).